

Putovanje Ra II

Ponosno podrijetlo jednog broda. Dokazi su očevidni. Na jednom nadgrobnom reljefu stari Egipćani donose papiruse graditeljima jednog broda od trske. U poglavljima Biblije, u prizorima nadenim u Ninivi, u opisima rimskog povjesničara Plivija brod od trske stoji na prvom mjestu kao jedan od najstarijih brodova izgrađenih ljudskom rukom. I čudno, on se održao sve do nedavno u Mezopotamiji i Etiopiji, na Sardinji i Krfu, te u Maroku. Ribari još uvijek plove po jezeru Čad u Africi u ladama od trske. Međutim, čudan je čimbenik da su slične lađe od trske i u Novom svijetu zatekli Španjolci kad su tamo stigli. I danas na jezeru Titikaka peruanski Indijanci kao i oni u Boliviji upotrebljavaju brodice od trske slične onima u Starom svijetu. Od moje prve ekspedicije u Južno more, što sam opisao u jednom članku Geografskog magazina 1941. zainteresirao sam se za navigaciju i putove prethistorijskih putnika. Godine 1947. isplovio sam iz Južne Amerike prema Polineziji na brodu »Kontiki« koji je bio kopija lađe Inka, načinjene od povezanih panjeva tropskog balzadruva, da pokažem kako su stari Peruanci mogli pridonijeti kulturi Polinezije. I Inka-ljudi su se služili ladama od trske. Je li to slučajnost, da su južnoamerički brodovi od trske slični onim ladama na Nilu, Tigrisu i Eufratu? Brojne teorije putnika, koji su plovili iz Afrike u tropsku Ameriku, postavljene su da se rasvijetli nenadni porast visoke kulture iz Meksika u Peru. Kao prastari narodi u Starom svijetu, tako su i američki Indijanci obožavali sunce, gradili piramide i divovske kamene kipove, vjenčavali braću i sestre u kraljevskim obiteljima, pisali hijerogli-

fima, vršili kirurške zahvate na lubanji i mumificirali pokojnike.

Odlučio sam da sagradim lađu od trske i da zaplovim iz Afrike u Novi svijet da ustanovim da li su ljudi u staro doba mogli to isto učiniti. Godine 1969. na pijesku iza velike piramide u Egiptu graditelji brodova s jezera Čada pomogloše mi da izgradim Ra I. Njihov se način gradnje sastojao u tome što su povezivali mnogo malih svežnjeva trske posebnim konopima. Prema nacrtu, po kojemu su gradili, krma je bila niska i završavala je visokim lukom. Na moj zahtjev oni dodadoše krmi još više trske da je nekako izjednače s pramcem. Međutim njihovo krparenje na konstrukciji nije bilo uspješno. Na putu primjetismo kako pramac »udara« u stranu. Valovi su se valjali preko broda razbijajući pri tome velike papiruse. Ra I morali smo napustiti nedaleko Barbadosa.

Tada odlučih da izgradim Ra II po uzoru na brodove u starom Egiptu i Mezopotamiji, slične onim današnjim na jezeru Titikaka. Četiri Indijanca Aymara iz Bolivije s tumačem dođoše k nama kao brodograditelji. Ra II poprimi svoj oblik u jednom vrtu u gradu Safiju u Maroku. Brodsko se korito sastojalo od dva glavna svežnja i jednog malog u središtu što je sve međusobno povezano konopom u spiralama. Tanki svežnjevi povezani su sa svake strane i na rubovima broda. U cijelom tom poslu nije upotrijebljena nikakva kovina, nijedan čavao nijedan zavrtnj. Marokanski pomagači smotaše vrčeve od keramike u prevlake od trske da spriječe njihovo razbijanje za vrijeme putovanja.

Otkriće. Kako se približavalo porinuću 40 stopa dugog Ra II, to se skupljalo sve više ljudi u Safi gdje portugalaska utvrda iz XVI stoljeća štiti luku.

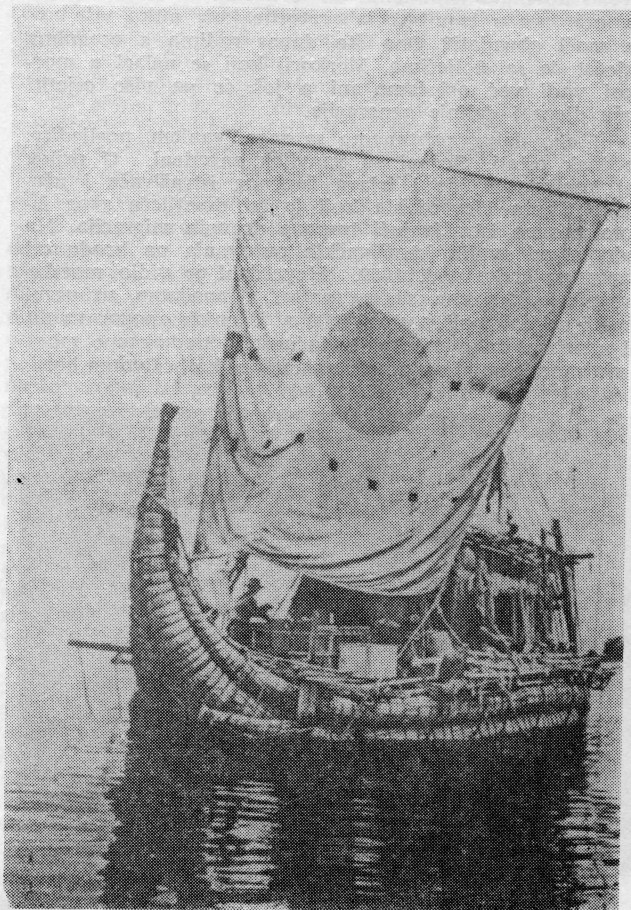
Slijedećeg dana 7. svibnja 1970. porinusmo u more našu malu zlatnu arku dobro poznatu Feničanima, neustrašivim pomorcima od starine »Ja te krstim imenom Ra II u čast boga sunca i želim ti uspješan put« izgovorila je Aicha Amara, Berberka, žena paše od Safija, prskajući kozje mlijeko prema brodu. Deset dana kasnije krenu Ka II na put u Ameriku.

Brzi start i mrtva tišina. Poslije napuštanja luke starog Safija struja i povoljni vjetrovi ponesoše nas ravno u smjeru Novog svijeta. Započesmo svoje putovanje po jačem povjetarcu, a svaki je od nas bio umoran poslije zamornog posla. Dva člana posade pate od morske bolesti. Ja se pouzdam u naš panj. Zbrke i nereda ima dosta kao na svakom početku. Ra II se ljulja pa je pogibljivo da ne upadne netko u more. Drugog dana ocean zahijeli prije snažne bure, a onda nas, trećeg dana, iznenadi kobni tjedan mirna mora.

Tako lutamo bespomoćno, naša crvena plutača za spasavanje, vezana za brod, plovi s desne strane. Tonemo sve dublje i počinjemo bacati u more ponešto od naše opskrbe.

Nalazimo se na prugama linijskih brodova, pa noću vidimo velike parobrode koji nas ne mogu vidjeti. Stoga palimo svjetlo na našem jedru da nas ne pregaze. Kad smo se približili zlokobnom rtu Juby, ocean je bio miran. Površinu mora prekidaju samo peraje morskih pasa. Da svladaju krajnju napetost, Georg i Santiago pjevaju smiješnu pjesmu i izvode lakrdijaški ples.

Kad sam zamislio i organizirao ekspediciju Ra, nadao sam se da ću dokazati nešto što ne pripada samo prošlosti nego i budućnosti. Da učinim svoju pustolovinu zanimljivom, izabrao sam ljude raznih narodnosti, boje i vjere, da dokažem kako takve razlike ne mogu spriječiti ljude da surađuju i da mirno žive. Promatram ovakve ekspedicije kao osnovni uzor za mali sutrašnji svijet koji se sve više sužava i u kojemu će svi ljudi budućnosti živjeti u užoj zajednici, još bliži jedni drugima.

Jedrenjakom od papirusne trske učvršćene samo konopcima prošli smo Atlantski ocean iz Afrike do Centralne Amerike.

Od sedmorice ljudi koji su se iskricali sa Ra I deset mjeseci ranije, ima nas opet šestero na ponovljenoj plovidbi Ra II. Norman Baker, 41 godina star, inženjer iz USA, jedini je mornar među nama. Drugi članovi posade su: dr Santiago Genovés iz Meksika (40) antropolog, Carlo Mauri (40) alpinist iz Italije, Jurij Senkevitch (33) liječnik iz Rusije, Georg Sourial (30) ronilac čovjek žaba i ja (55). Dva nova člana posade su Japanac Kei Ohara, kinooperater i Madani Tit Ouhanni, marokanski trgovac. Japanac je nekad vozio skelu preko tokijskog zaljeva. Madani je prije toga bio na vodi samo u veslačkom čamcu.

Krletka gore, akvarij dole. Mi tonemo! Mi se doista spuštamo sve dublje i ne možemo da poduzmemo ništa osim čekanja. Norman je ustanovio da brodska trska upija sve više vode. On također vezuje konopčićem nogu Sindbada, naše patke i pušta je napolje da pliva.

Diveći se životu u moru ispod nas, spuštao sam se pod Ra II da plivam zajedno s ribom pilotom. Poslije nego što sam zaronio nekoliko puta, kad sam opet izronio, ugledao sam da se naš brod udaljuje. Konop oko mog pojasa skliznuo je s mene i ja sam sâm na Atlantiku. Ali vjetar je slab, te povratak na Ra II nije bio težak. Sreća, jer brod može da plivi samo niz vjetar, pa se ne bi mogao vratiti da spasi čovjeka u moru. To je uzrok da je plutača bila konopcem vezana za brod. »Ona je naša zadnja nada da se uhvatimo za život«, govorio je Norman.

Kad smo plovili pokraj Kanarskih otoka, razveseliše nas iznenada posjete ptica. Nijima je naš brod neki otok od trske na oceanu. Većina je naših posjetilaca opet odletjela. Ptice su slutile da će kopna brzo nestati. Pa, ipak, dvije su ostale. Svijetlo obojeni ptic na ručki kormila je uginuo jer nismo imali kukaca da ga hranimo, a goluš, koji je na nozi nosio pričvršćenu kontrolnu vrpcu, plovio je s nama sve do Zapadne Indije. A tada, počeo je najprije da kruži iznad nas, a zatim je odletio da potraži novu domovinu.

Za vrijeme dnevnog pregleda opazismo i zagađenost oceana. Kapljice krutog ulja, nakičene školjčicama, često se okreću i prevrću zajedno s plastičnim bocama i drugim otpacima. Povremeno je voda nestajala pod pokrivačem sapunaste pjene ili uljene tekućine koja se sjajila raznolikim bojama. Iako se putovanje često doima kao vrijeme odmora, naše slabo napredovanje nije bilo utješljivo, jer mi smo doista već bili vrlo slabi na vodi.

Ra se žuri na zapad. Mjesec lipanj počeo je s teškim pasatnim vjetrovima, bjelokrunim valovima i plovidbom od 60 do 70 milja na dan. Navikli na čudne pokrete našega broda, ljubimo se, no ne toliko, koliko bi se moglo očekivati od broda koji nema kobilice. Voda prodire u njegovo korito, ali se kroz savitljivo pruće povezane trske cijedi kao vodopad. Na strani s koje duva vjetar, štiti nas od valova zastor od pletenih šiba razapet a iznad njega viši vreća sa suhim kruhom.

U ovom času Ra II pokazuje čvrstoću kao nikad ranije. Svežnjevi oljuštene trske, natopljene vodom i tijesno svezane, daleko su otporniji, nego suhi na kopnu. Naša dva kormila, jedno na krmi a drugo na pramcu, slu-

že nam vrlo dobro iako zbog manjkava pomorskog iskustva često gubimo kontrolu nad brodom.

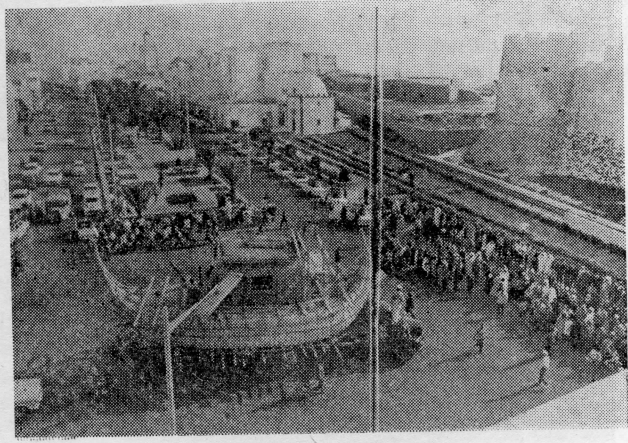
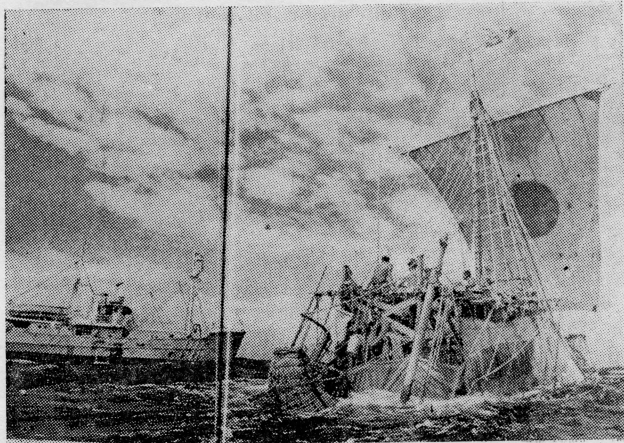
Sad je pred nama novi problem. Udubljenje u sredini broda, između glavnih svežnjeva trske, pretvorio se u jezero, jer nabubrela trska nije više dopuštala da se nagomilana voda kroz nju cijedi. To znači da sada nosimo tone beskorisne morske vode kao poseban teret. Napokon smo prestali da tonemo. Trska pod vodom upila je toliko vode kolikogod je bilo moguće da zadrži. Vjerujem da ne bi bili nikad imali problem tonjenja da su naši indijski brodograditelji upotrijebili svih 12 tona papirusa koje sam dobio s jezera Tana na izvoru Plavog Nila. Međutim, oni željni da se vrate svojim kućama, vezali su samo 2/3 raspoložive trske. Korito je počelo da tone jer je bilo nesrazmjerno opterećeno nadgradnjom, teretom i težinom ljudi. Jedanput, za vrijeme jutarnje straže, zapisao sam, »Divno je gledati sunce, kako izlazi točno iza Ra II, i krmu koja se uzdiže kao da pleše u svjetlucanju našega traga«. Iste noći opazio sam i zapisao: »Jedro stoji kao stijena prošlosti prema zvjezdanom nebu, dok se mjesec igra u tamnim udubinama između češljeva valeva kao vatra koja odsijeva s površine nekog starog lonca«. Ovaj je prizor bio nezaboravan.

Nezgoda: veslo za kormilarenje puca. To se je dogodilo za vrijeme moje straže. Jedan val ogromnih dimenzija, propeo se i navalio na brod. Kad je gorostas, koji nas je tako podigao, prošao ispod nas. Ra II zaroni nosom prema dole, a njegov se krmeni dio podigne propadajući u duboki jaz. Upravo kad se nagnusmo, spuštajući se sa češlja vala koji se rušio, čuo sam snažno pucketanje drva. Opazih kako jedno veslo-kormilo visi slobodno na svom konopcu. Ručka lijevog vesla za kormilarenje, tj. balvana u veličini telegrafskog stupa, pukla je kao čačkalica.

Ra II se sada bijaše bespomoćno okrenuo u stranu, prema bijesnom oceanu. Jedro je udaralo kao topovska paljba o jarbol, a voda provirala preko nas. Slijedili su teški i obeshrabrujući trenuci. Bili smo sada nesposobni da održimo pravac. Sve je propalo. Paluba zaroni i počesmo opet da tonemo. Što da se radi?

Prije svega treba zadržati glavno jedro iznad valova da se ne smoči. Smotasmo ga i podvezasmo. Naš drugi i važniji zadatak bio je da improviziramo drugo novo veslo koje će poslužiti kao kormilo. Okrećući razlupane dijelove kormila, otkrio sam da će pri upotrebi najbliže dijela ručke i njegova povezivanja za neoštećeni dio vesla, on moći da dosegne do poda na mostu broda. Pristupih odmah urezivanju prve rupe na ostatku vesla da svežem ručku sa stupom. Uz Madanijevu pomoć izdubio sam je dlijetom kako bi je mogao pričvrstiti.

Borili smo se s vremenom. Konačno sam uspio da kako-tako svršim ovaj posao. Sve je bilo pripravno da se novo kratko veslo, teško kao gvožđe, pričvrsti. Pričekasmo dok je nadošao osrednje velik val, a onda jurisimo na krmu i zagnjurismo široku plohu panja u vodu spremni da je omčom stegnemo oko njegova vrata. Kako nismo više bili u stanju da dokučimo držak na skraćenom veslu morat će kormilar ubuduće da ga okreće u jednom

— Susret na moru —

Prevoz izgrađenog broda u polaznu luku

smjeru pomoću dugog bambusovog štapa, a u drugom kopopom povezanim za njegovu nogu. U isto vrijeme treba da upravlja i neoštećenim veslom uz desni bok broda svojom desnom rukom.

Poslije dva dana bez kontrole nad brodom produžili smo napokon plovidbu, a onda sam zaspao kao klada.

Dalje s komadićem dūge. Poslije loma vesla za kormilarenje spremi se navigator Norman da svojim sekstantom izračuna položaj Ra II. Njegovo izvješće da smo je dva prošli polovicu puta preko Atlantika upozorava nas na težinu našeg položaja.

Mi smo djelomično onespособljeni jer je tako mnogo vode prešlo preko nas i nakvasilo gornje korito broda za vrijeme dok smo bili izgubili kontrolu nad njim. Kormilareći sada s mnogo više poteškoća, odlučimo da nakrivimo jarbol prema naprijed i da postavimo jedro ispred prednjeg dijela broda, tako da će brod upravljati niz vjentar sam sa sobom. Da visoko deblu od papirusa ne razdere jedro, morali smo mu odsjeći jedan dio. Čudno bijaše ostati bez ponosna luka. To je izgledalo kako da smo otvorili prozor da gledamo Ameriku pred sobom.

Mi smo isto tako osjekli i produženje luka od trske na kraju krme da upotrijebimo i tu trsku kao građu za zatrpavanje udubine u sredini broda gdje je voda tekla kao rijeka. Norman i Carlo svršše taj posao. Primijetio sam da su u međuvremenu patka i golub preselili na krov kabine. Vjerojatno im je u njoj bilo vlažno i pogibeljno.

Život na brodu stavlja u iskušenje hrabrost ljudi. Pišući u kabini sretan sam što mogu da zabilježim kako nisam prije polaska na put mogao da zamislim bolje drugove od ljudi koji su sačinjavali posadu. Nacionalni sastav te posade je istinska olakšica u ovakvom pothvatu. Naši kratkotrajni problemi nisu nikad iskrsnuli među nama zbog rasnih, nacionalnih, političkih ili vjerskih razlika. Nisu nam mnogo smetale ni individualne sitnice, kao npr. kad jedan hoće da priredi ručak drugi zahtijeva red, ili kad jedan hoće da se odmara drugi misli da bi baš sada trebalo da svrši neki važan posao. Čovjek je čovjek gdje god bio.

Pri izlazu sunca perem zube u oceanu baš kad se posada sakuplja oko našeg malog stola da doručkuje.

U molitvi svijet okrenut prema Meki, Madani rasprostire svoj molitveni ćilim na krovu kabine. Prema kompasu pokazujem mu pravac prema istoku. Slaveći jednom prilikom naše napredovanje potrošismo dvije boce šampanjca i bijasmo sretni što se među nama nalazi musliman, u svojstvu kormilara, koji ne pije.

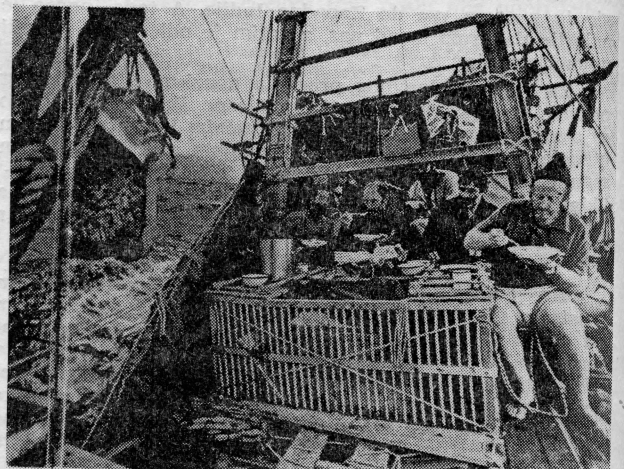
Rendez-vous na pučini. Kolike li radosti kad smo ugledali Calamar, prvi brod koji nam dolazi usutret. Posada Calamara dovikuje nam na raznim jezicima da izgledamo

kao brod iz vilinskih priča, ili da sa svojim crvenim, zelenim, narančastim i smeđim platnenim krpama povezanim preko svježnjeva trske u svrhu zaštite od valova sličimo na ciganski brod. Popevši se na brod Calamar, predao sam svoje uprljano izvješće i kovčeg pun filmova, a u povratku na Ra II donio sam našu poštu i čitav tovar svježeg voća kao znak dobrodošlice sada tako bliskog Barbadosa. To je za sve nas vrlo sretan trenutak kojemu se obradovao i naš majmun Safi kako ga prozvasmo prema polaznoj luci. On se posvećuje svojoj omiljenoj zabavi, kopkanju malim šapama po Carlovoj kosi da mu iskaže svoju privrženost. Safi je dokazao na oba putovanja da je odličan brodski drug. Za mirnih dana Safi je uživao u skakanju s jedne šipke na drugu trudeći se da hvata valove. Međutim, bio je najzadovoljniji kad je mogao, svake večeri, ščućuriti se na mojim rukama prije nego što bi otišao na spavanje u svoj kavez u kabini.

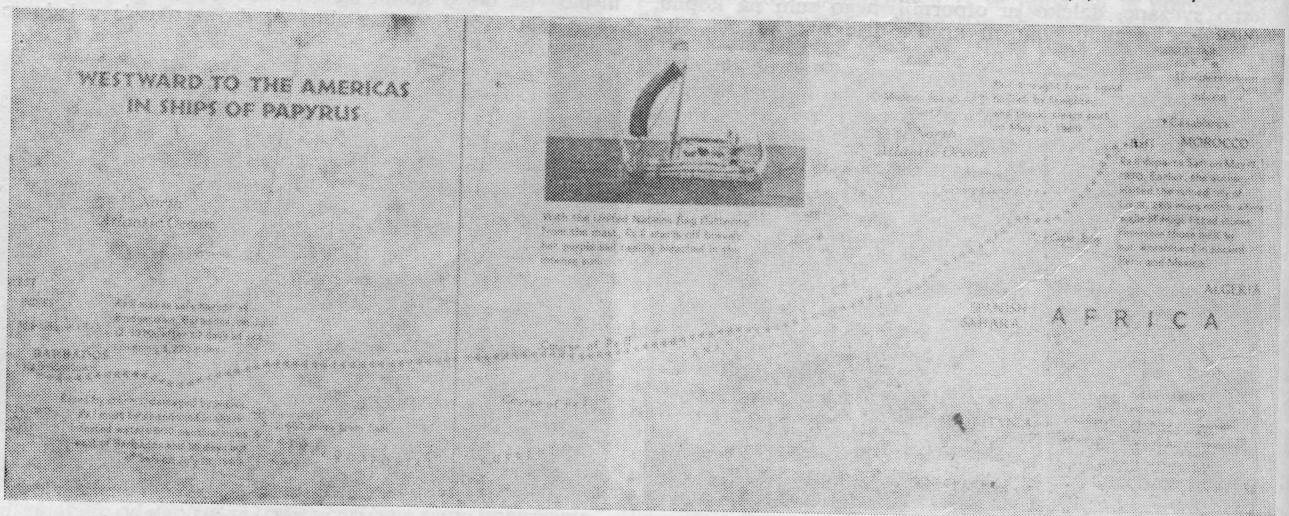
Poslije našeg susreta sa Calamarom bili smo uvjereni da su konačno sva naša iskušenja prošla. Na žalost nama je nedostajala još jedna agonija i četiri dana nepovoljnog vjetrova s kišom.

6. srpanj gusti crni oblaci natječu se s nama. Teška se kiša izliva iz njih, a pred nama je dvostruka duga.

7. srpnja na brodu je sve mokro, čak i naše vreće za spavanje. Nemiran je i nespokojan san za sve nas. Norman u snenom uzbuđenju izlijeće gol iz kabine i dovi-

Redovito se hranimo na starinski način: suho i slano meso, ribe, datulje, smokve, orasi, med, jaja i suhe panče

Od Safi u Maroku pa do Barbadosa u Centralnoj Americi

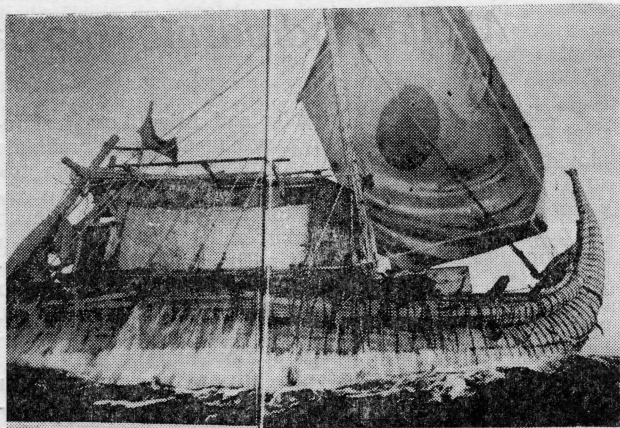
kne da se jedro razderalo u komade. Jurij se u snu baca i udara, I Carlo, također pospan, bori se u snu za ponjavu.

9. srpanj zastrašujući vjetar zavija svom snagom. Oluja. Pravi pakao. Jedro lupa tako divlje da ga cijela posada ne može držati. Ako izgubimo glavno jedro, to će biti kraj naše plovidbe. Vičem pun očaja: »Normane, šta možemo uraditi?« Njegov se odgovor ne može čuti. Sav zdvojan vrisnem: »Napolje sidro!« Ono utone u vodu. Osigurasmo jedro. Opet smo spašeni.

Na kraju putovanja. Prije zore, 57. dana na moru, osjetio sam miris zelene trave. Oko podne opazili smo visoko iznad nas četiri zrakoplova a pred nama pedesetak malih lađa koje nam se primiču. To je Bridgetown na Barbadosu koji će tako poželjeti nam dobrodošlicu. Mi pušemo u rog i vičemo od veselja i sreće. Norman pozdravlja našu pratnju podizanjem zastave Ujedinjenih naroda. Georg pali signalni plamen na jarbolu i na vrhu kabine imitira kip slobode. Carlo i Santiago mašu s jarbola. Kei i Jurij su u pripravnosti sa svojim fotografskim aparatima. Madani se sav pretvorio u široki oosmijeh upravljajući pri

tome veslima za kormilarenje. A ja sjedim, šutim i gledam nijem, pun zahvalnosti.

U luci, neoštećen i ponosan, Ra II drži se isto onako oholo kao onog dana kad ga porinuše u more.

Uprkos proboja vode koja se izljeva kao slap dobro napredujemo